

Hemels geflonker

Antieke sieraden spreken niet alleen tot onze verbeelding omdat ze oud zijn, of omdat ze mooi zijn. Ze gunnen ons ook een kijkje in het tijdperk waarin ze gemaakt en bewonderd werden. Een glimp uit het verleden kan spannend zijn zoals een signaal van een verre planeet.

De zon, de maan en de sterren zijn van oudsher onze gids in tijd en ruimte, G.P.S avant la lettre. De ongreepbare, fonkelende hemellichamen inspireerden denkers en dromers van alle tijden.

"Twinkle twinkle little star,
how I wonder what you are.
Up above the world so high,
like a diamond in the sky."
Ann and Jane Taylor, 1806

In de negentiende eeuw waren sterren, evenals maansikkels, een geliefd en veel voorkomend motief voor zowel eenvoudige als heel kostbare juwelen. Dat hemels geflonker bood een dankbaar thema en van de voor de hand liggende associatie met schitterende diamanten werd gretig gebruik gemaakt.

De tijdgeest

Tijdens de Romantiek werd de natuur verheerlijkt. Het nog voortdurend kolonialisme en imperialisme veroorzaakte de ongekende fascinatie en de wens om hemel en aarde te overheersen. Nu kon worden aangenomen dat de wereld zich niet ontwikkelt volgens een vooropgesteld goddelijk plan, werd de aantrekkingskracht van het mysterieuze en onbekende nog groter. Er was een hernieuwde belangstelling voor astrologie: de visie dat er een relatie bestaat tussen de toestand van de kosmos en aardse verschijnselen.

De toegenomen interesse in wetenschap en natuur had ook invloed op de mode.

Een broche in de vorm van een maansikkel, met aan de ene punt een ster en op de andere punt een aapje met een verrekijker, toont zowel de fascinatie voor de sterrenhemel als kennis van de prikkelende evolutietheorie die Darwin verkondigde. Dus zelfs aan den lijve toonden men fier enige kennis van zaken te hebben.

Jules Verne beschreef in "Autour de la lune" een bemande maanreis ruim honderd jaar voordat dit binnen het Apollo-programma daadwerkelijk plaatsvond. De grens tussen gepopulariseerde (pseudo-)wetenschap en amusement was soms flinterdun. De overtuiging dat de maan werd bevolkt door intelligente wezens week immers niet met de verbetering van de telescoop. Franz von Paula Gruithuisen (1774-1852), een Duitse

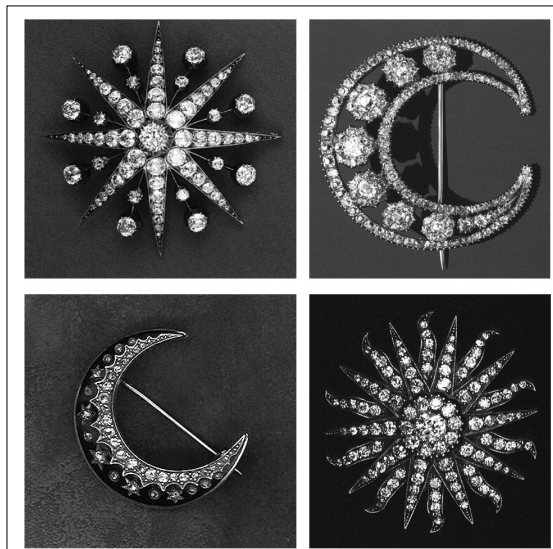

Portret van Koningin Sophie van Württemberg (1818-1877), in 1863 geschilderd door Franz Xaver Winterhalter.

astronoom en natuurkundige, vulde diverse waarnemingsboeken met zijn aantekeningen over maanbewoners. Deze "Selenieten" waren volgens hem steraanbidders gezien hun stervormige bouwstijl.

In 1835 publiceerde het New Yorkse dagblad "The Sun" een berichtenreeks over een Engelse sterrenkundige, Sir John Herschel, die met een 42.000 maal vergroten telescoopplens van 7000 kg fantastische waarnemingen had gedaan. Vanaf Kaap de Goede Hoop had Herschel op de maan rotsen, klaprozen, taxusbomen, diepblauw water, maanbizon, geiten met één hoorn en zelfs vleermuis mensen ontdekt. Deze berichtgeving maakte van "The Sun" in één klap de grootste krant ter wereld; dit was kennelijk wat men wilde weten. Het heeft dan ook tot het einde van de negentiende eeuw geduurd voordat het algemeen geaccepteerd was dat de maan geen atmosfeer heeft, en dus onmogelijk de ons vertrouwde levensvormen kan herbergen.

Heldere kometen die met enige regelmaat de hemel sierden, en de verhalen daar rond, stimuleerden opnieuw de trend om stralende hemellichamen als sieraad

De ster van rond 1890 (linksboven) heeft behalve pavé gezette punten extra diamanten aan een 'straal' van edelmetaal. Uit dezelfde periode zijn de met diamantrozetten gevulde maansikkel (rechtsboven) en de zon (rechtsonder). De maansikkel links onder, met roosgeslepen diamanten en donkerblauw email, is rond 1860 vervaardigd.

SOMMAIRE

INHOUD

Hemels geflonker	1
La Maroc	4
Diamant door de eeuwen heen	7
Le Musée du bijou à Grasse	9
Gustave Baugrand	13
Les carnets d'un chineur	16

Staatsportret van Keizerin Elisabeth van Oostenrijk-Hongarije (1837-1898), in 1864 geschilderd door Franz Xaver Winterhalter.

Sikkelbroche bezet met diamant in oud briljantslijpsel, circa 1890.

op het eigen lichaam te dragen.

Stralende juwelen

Juwelen in de vorm van zon, maan en sterren waren vooral populair in de eerste twee decennia van de eeuw, opnieuw rond 1860 en omstreeks 1890. Behalve diamanten werden ook parels veel toegepast, naast de blauwe saffieren en nachtblauw of turkoois kleurig email dat de hemel verbeeldt. Het lachend gezicht van maan werd toepasselijk gesneden uit maansteen, een melkachtige veldspaat met een blauwe zweem. Dramatisch Victoriaans zijn ook de sterren en maansikkels bezet met bloedrode pyroop granaten. Aan het einde van de eeuw werden deze sieraden op grote schaal geproduceerd in de Bohemen. Diamanten met facetten op de boven- en onderzijde, de voorlopers van het modern briljantslijpsel, werden niet meer in een gesloten kastzetting geplaatst. Voor diamanten in roosslijpsel was dat wel het geval, metaalfolie zorgde dan voor een hogere schittering.

Negentiende-eeuwse sieraden zijn vaak op verschillende manieren te dragen. Een afschroefbare bevestiging maakt het mogelijk een sieraad als broche, hanger én als haarjuweel te gebruiken. De maansikkelbroche kon zodoende ook "à la Diana", op het voorhoofd, gedragen worden. Sterren droeg men zowel solitair als met meerdere tegelijk.

Symboliek

Glimmend goud doet denken aan de zon. In de alchemie, de oude leer der transformatie, is de zon het beeldteken voor goud. Voor zilver, door de alchemisten Luna genoemd, was een halve maan het symbool.

In de Romeinse mythologie is Luna de godin van de maan, Selene is haar Griekse evenknie. Tweelingbroer Sol is aan de Griekse Zonnegod Helios te spiegelen. Luna wordt vereenzelvigd met Diana, de strenge en atletische personificatie van de jacht en kuisheid, die herkenbaar is aan pijl en boog én aan de maansikkel op haar hoofd.

Sieraden met zo'n lieflijk pril maantje worden in Engelstalige landen wel verkocht als "honeymoon", om de zoete eerste fase van het huwelijk te markeren.

In het Midden-Oosten is de maansikkel een overwinningssymbool, dat - vaak samen met een vijfpuntige ster - ook gebruikt wordt in de beeldtaal van de Islam. De islamitische kalender is gebaseerd op de maancyclus: met de nieuwe maan begint ook de nieuwe maand. Om het begin en eind van de Ramadan precies te bepalen waren de Arabieren de eersten die hemelkaarten vervaardigden.

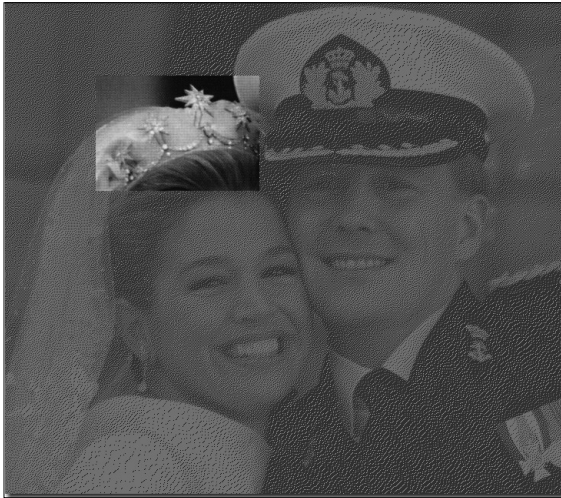
Een insigne, het draagteken van bewezen moed of verdienste, kan stervormig zijn. Onlangs kreeg de Amerikaanse filmster Clint Eastwood dergelijk eremetaal opgespeld, en wel door de Franse president Chirac. Het betrof dan ook geen western- of politiester voor "The Good, the Bad and the Ugly" of "Dirty Harry", maar het ereteken van het door Napoleon ingestelde Légion D'Honneur.

De sterren van Sisi, Sophie en Maxima

Een fameuze trendsetter van de negentiende-eeuwse sterrenmode was Sisi, de Habsburgse Keizerin Elisabeth (1837-1898). Haar met diamanten bezette sterren zijn wellicht de beroemdste sieraden van Oostenrijk. Zij liet de juwelen kunstig invlechten in haar weelderige haardos.

De Keizerin zou zich hiertoe hebben laten inspireren door de Koningin van de Nacht, die zij tijdens een uitvoering van Mozarts "Die Zauberflöte" met sterren in de haren gezien had.

Uit de gedetailleerde portretten die Xaver Winterhalter in 1864 maakte, is af te leiden dat deze sterren van goud, zilver en diamanten circa 3.5 cm groot waren. Naast de diamanten sterren, die door hofjuwelier Rozet & Fischmeister geleverd waren, bezat de Keizerin nog een tweede set sterrenjuwelen. Deze waren ook met

diamanten bezet, maar in het hart bevond zich een natuurlijke parel. De Weense hofjuwelier Köchert, die de set van maar liefst 27 sterren destijds vervaardigde, heeft als vervolg op deze fameuze opdracht nog altijd verschillende sterrenjuwelen in zijn collectie.

Bij haar huwelijk met de Nederlandse kroonprins Alexander straalde Prinses Maxima met vijf antieke sterren op haar bruidskroon.

De diamanten ornamenten waren in 1890 als demontabele bekroning van een tiara geleverd. Uit het archief van de Koninklijke Begeer blijkt dat Koningin-regentes Emma haar keuze destijds uit drie ontwerptekeningen maakte, allen met sterren als motief. Voor Maxima werden deze fonkelende sterren bevestigd op een diadeembasis van Koningin Sophie.

Sophie van Württemberg (1818-1877), de eerste echtgenote van Koning Willem III, correspondeerde met diverse Europese geleerden en staatslieden en schreef artikelen voor het prestigieuze tijdschrift "Revue des Deux Mondes". Deze koningin bezat ook een sterrenjuweel; een diadeem met vijfpuntige sterren. Uit het vergelijk van de gekroonde hoofden blijkt duidelijk dat de sterren van rond 1890 complexer van opbouw zijn.

Van alle hemelse motieven heeft het zonnestralenthema overigens de meeste Europese koninginnen getooid. De oorsprong van dit type ligt vermoedelijk in de gouden zonnekronen die koningen en priesters in het oude Griekenland droegen. De met diamanten bezette stralenbogen uit de negentiende eeuw zijn meestal flexibel, zodat zij ook als collier te dragen zijn.

Is de grootste diamant een ster?

Uit de grootste diamant die ooit op aarde is gevonden, de Cullinan, werd onder andere de 530 karaat zware 'Star of Africa' geslepen. Deze ster schittert nog altijd in een scepter die deel uitmaakt van de Britse kroonjuwelen.

Rond Valentijnsdag 2004 werd als nieuws verspreid dat de grootste gekende diamant een heel andere 'Star' is, eentje die op 50 lichtjaar afstand staat. Volgens het

persbericht van het Amerikaanse Harvard-Smithsonian centrum voor astrofysica zou in het heelal een diamantster fonkelen met een doorsnede van meer dan 4000 km... "Je hebt een loep ter grootte van de zon nodig om deze diamant te beoordelen", aldus de enthousiaste astronoom Travis Metcalfe.

Diamantairs hebben aan deze vondst echter geen boodschap. Het koolstof is verre van volledig gekristalliseerd en vervuild met zuurstof, ijzer en andere elementen. Daarbij is de ster omgeven door een kilometers dikke dampkring en is het er nog altijd elfhonderd graden Celsius.

Als sieraad is deze ster dus ondraagbaar en, niettegenstaande de aanbiedingen op internet, zijn échte sterren werkelijk niet te koop.

Voor wie zich evenwel een dergelijke fonkeling wenst, zijn er gelukkig prachtige juwelen in de vorm van maan-sikkels, zonnen en sterren uit de negentiende eeuw bewaard gebleven.

Corine PERQUIN

Anthony antieke juwelen, Antwerpen

Maxima bekroond met
diamanten sterren uit 1890.

ANTHONY

- antieke juwelen & zilver •
- inkoop - verkoop - taxaties •

U bent welkom na voorafgaande afspraak

tel 03-707.22.32
Mechelsesteenweg 14
2000 Antwerpen
WWW.ANTHONY.BE